

64. Türkiye’de dijital feminist platformlarda feminist terim çevirisi uygulamalarına bir bakış¹

Göksenin ABDAL²

Tuba AYIK AKÇA³

APA: Abdal, G. & Ayık Akça, T. (2022). Türkiye’de dijital feminist platformlarda feminist terim çevirisi uygulamalarına bir bakış. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (29), 1057-1072. DOI: 10.29000/rumelide.1164914.

Öz

Feminist terimler, feminist mücadelenin arka planındaki bilgi ve deneyimlerin yansımalarını taşır. Feminist terimlerin yoğun olarak kullanıldığı metinlerin erek dil ve kültür dizgesindeki dolaşımı söz konusu bilgi ve deneyimlerin kamusalılığı artırır ve feminist aktivist mücadele için güçlü bir altlık oluşturur. Feminist matbu ve dijital mecralar da söz konusu terimlerin feminist aktivistlerle buluşup yaygınlaşması ve standartlaşmasına zemin hazırlarlar. Feminist mecraların kitlesel olarak erişilebilirliği düşünüldüğünde, özellikle içinde olduğumuz dijital çağda feminist dijital platformların feminist kuram ve mücadele açısından merkezi bir öneme sahip olduğu açıktır. Bu çalışmanın amacı da, Türkiye’de dijital feminist yayıncılık alanında faaliyet gösteren çevrimiçi feminist platformlardan seçilen çevirilerde kullanılan feminist terim çevirisi stratejilerini incelemek ve feminist çeviri faaliyetinin boyutlarını tartışmaktır. Çalışmada 1990’lı yılların sonlarından itibaren aktifleşen dijital feminist platformların feminist mücadele alanındaki konumu ve feminist terimlerin erek dil ve kültür dizgesindeki yolculuğuna yaptıkları katkılar tarihsel olarak değerlendirilecektir. Bu hususta, Feminisite, Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, 5Harfliler, Çatlak Zemin, Ekmek ve Gül ve Dijital Topuklar platformları ele alınacaktır. Söz konusu platformlar Türkiye’de kullanıcı sayısı, etkinlik hacmi, erişilebilirlik ve feminist terimlerin yolculuğuna etkileri bakımından alanda öncül bir konuma sahip olan dijital platformlardır. Çalışma sonucunda, feminist dijital platformlar bünyesinde yürütülen çeviri faaliyetinde feminist bir bakış açısı temelinde feminist bilgi ve deneyim aktarımının öncelik kazandığı, alanın dilsel inşasının ise ana odak haline almadığı tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Feminist çeviri, feminist dijital yayıncılık, feminist dijital platformlar, feminist terimce, Türkiye’de feminizm

A look into feminist term translation practices on digital feminist platforms in Turkey

Abstract

The circulation of texts, in which feminist terms are used extensively, in the target language and culture system increases the publicity of the feminist knowledge and experiences and creates a strong base for the feminist activist struggle. Feminist print and digital media also pave the way for the

¹ Bu çalışma 26 Nisan 2022 tarihinde İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çeviribilim Anabilim Dalı Doktora Programı’nda savunulan “Türkiye’de Feminist Terminolojinin Çeviri Yoluyla İnşası” başlıklı tezden türetilmiştir.

² Dr. Öğr. Üyesi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, İngilizce Mütercim ve Tercümanlık ABD (Erzincan, Türkiye), abdalgoxsenin@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-7122-0516. [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 21.06.2022-kabul tarihi: 20.08.2022; DOI: 10.29000/rumelide.1164914]

³ Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, Fransızca Mütercim ve Tercümanlık ABD (İstanbul, Türkiye), ayik.tuba@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-0985-1613.

feminist terms to meet with feminist activists and become widespread and standardized. Considering the mass accessibility of feminist media, it is clear that feminist digital platforms have a central importance in terms of feminist theory and struggle, especially in the digital age we live in. This paper aims to examine the feminist term translation strategies used in translations selected from online feminist platforms and to discuss the dimensions of feminist translation activity in digital feminist publishing in Turkey. In the study, the position of digital feminist platforms, which have become active since the late 1990s, in the field of feminist struggle and their contributions to the journey of feminist terms in the target language and culture system will be evaluated historically. In this regard, Feminisite, Kadın Cinayetlerini, Durduracağız Platformu, 5Harfliler, Çatlak Zemin, Ekmek ve Gül and Dijital Topuklar platforms will be discussed. The platforms in question are digital platforms that have a pioneering position in the field in terms of the number of users, the volume of activity, accessibility and their impact on the journey of feminist terms. As a result of the study, it has been determined that the transfer of feminist knowledge and experience on the basis of a feminist perspective gains priority in the translation activity, while the linguistic construction of the field does not become the main focus within the framework of feminist digital platforms.

Keywords: Feminist translation, feminist digital publishing, feminist digital platforms, feminist terminology, feminism in Turkey

Giriş

Feminist dijital yayıncılık, iletişimin boyut değiştirdiği ve kamusallığın dijital ortama doğru kaymaya başladığı bir dünyada merkezi bir öneme sahiptir. Özellikle feminist örgütlenmeler ve tartışmalar için de kamusal bir paylaşım alanı niteliği kazanan dijital dünya, feminist hareketin görünürlüğü ve aktivist mücadelenin kitleleşmesi üzerinde olumlu etkiler yaratır. Dijital feminist aktivizm üzerine çalışmalar yürüten Kaitlynn Mendes ve arkadaşları, “dijital platformların cinsel şiddete uğrayan kişilere gizli kalmış deneyimlerini ve travmalarını dile getirme fırsatı verdiğini” vurgularken, “kimi kullanıcılar için de feminizme dair daha fazla şey öğrenme ve kendine benzer bakış açılarına sahip insanlarla iletişim kurma şansı yarattığını” vurgular.⁴

Dijital feminist platformların işlevi düşünüldüğünde, gerçekten de yayıncılığın ikincil bir amaç halini aldığı, asıl hedeflerden birinin feminist örgütlenmeyi teşvik etmek ve aktivist mücadeleyi geliştirmek olduğu fark edilebilir. Nitekim, Twitter, Instagram ve diğer sosyal medya uygulamalarında hashtag’ler, hikâyeler ve durum güncellemeleri yoluyla feminist gündem oluşturma çabasının ağır bastığı görülmektedir. Bunda, ana akım medyanın feminist aktivistleri ve mücadeleyi yansıtmaya şeklinin de etkisi vardır. Çek Cumhuriyeti’nde çevrimiçi feminizm etkinliğini inceleyen Vanda Černohorská, ana akım medyanın feminist faillerin ve seslerin marjinal konumunu bozmak bağlamında sınırlı bir potansiyeli varken, dijital platformların buna dair sınırlayıcı bakış açılarını ezip geçme, söylem ve anahtar kavramları çeşitlendirip yeniden tanımlama gücü olduğunu belirtmektedir.⁵ Bu açıdan, çevrimiçi örgütlenme biçimi, feminizmin anlam alanını genişletmekte, feminist mücadele hattını daha fazla sayıda marjinalleştirilmiş bireyi kapsayacak şekilde genişletmekte, feminizme ve feminist aktivistlere dair ‘toplumsal’ adlandırmaları ve yakıştırmaları bertaraf etmek ve yeni algılar yaratmak için bir basamak görevi görmektedir. Feminist aktivizmin değişen bir boyutu olarak dijital feminizmi ele alan Josiane Jouët, birinci ve ikinci dalga için örgü grupları sayesinde örgütlendiğine, günümüz

⁴ Mendes vd. 2019, s. 5

⁵ Černohorská, 2019, s. 280.

feministlerinin fikirlerini yaymak için daha güçlü araç ve kaynaklardan faydalandığına dikkat çeker.⁶ Bu benzetme, dijital platformların, günümüz feminist mücadelesinin ne denli ayrılmaz bir parçası haline geldiğinin de göstergesidir. Örgü örme o dönem ve her zaman kadınların hayatının ne denli içindeyse, dijital feminist platformlar da şu anda feminist mücadelenin o denli merkezi bir yerinde bulunmaktadır.

Dijital feminist pratiklerden bahsederken, bu tür dijital medya araçlarının yekpare ve tekilci bir nitelik taşımadığını da akılda tutmak gereklidir. İnternetin doğası gereği, dijital feminist platformlar, ulaşılan kitle ve kullanıcı sayısı ölçüsünde çeşitlilik içerir ve farklılıklara açıktır. Bu durum, dijital feminist yayıncılık için kullanılan araçları da çeşitlendirir. Üçüncü dalga feminist dergilerin dijital çağdaki konumunu inceleyen Elizabeth Groeneveld, bilgi sayfaları, kolektif sosyal medya platformları gibi dijital medya uygulamaları ile amatör mekânların karma bir biçimde yürütüldüğünün, bu sayede hem kültürel anlam üretimine hem de toplumsal dünya inşasına olanak tanıdığının altını çizer.⁷ Bunda, dijital feminist platform ve araçların, bünyesindeki aktivistlerin birden fazla biçimde ve esnek bir şekilde çalışmasını ve faaliyet yürütmesini gerektirmesi de pay sahibidir. Mendes ve arkadaşları, “kampanyaların özelliklerine, feminist örgütün hedeflerine ve iş dağılımına göre” dijital platformlarda şu türden görevlerin yapıldığını belirtir:⁸

- E-posta, Twitter yoluyla veya doğrudan platforma gönderilen içeriğin yüklenmesi
- “Sahte” paylaşımları ayıklamak veya ayrımcı dili bertaraf etmek için içeriği denetlemek
- Gönüllüleri ve “görev listelerini” düzenlemek ve gönüllü rehberler tasarlamak
- Çevrimdışı eğitim faaliyetleri ayarlamak
- Halka açık konuşmalara, etkinliklere, medya destek programlarına katılmak
- İçerik çevirisi (İngilizceden İspanyolca, Fransızca, Hintçe dillerine)
- Blog yazısı yazmak
- Katkı sağlayanlarla iletişime geçmek
- Kampanya için uygulama/arayüz ve site tasarlamak”

Yukarıdaki alıntıda, dijital platform bağlamında içerik üretimi ve denetimi, üyelik, gönüllülük, eğitim, iletişim ve çeviri alanlarında yürütülen faaliyetlere gönderme yapılırken, bir yandan da faaliyet çeşitliliğinin altı çizilmektedir. Faaliyet çeşitliliği farklı failerin farklı konularda platforma katkı yapmasını, dolayısıyla platform bünyesinde faaliyet yürüten gönüllü ve aktivistlerin sayısının artmasını mümkün kılar. Kapsayıcılığın ve kitleselliğin arkasında, platformun feminist hareket içerisindeki failer kadar, hareket dışından kişiler tarafından da erişilebilir olması yatar. Bundan ötürü, iletişim etkinlikleri (basın toplantıları, kongreler, grup toplantıları, konuşmalar, söyleşiler, vb.) feminist bilgi ve deneyim aktarımında ve feminist gündemlerle alakalı kamuoyu oluşturulmasında önem arz eder. Bilgi ve deneyim aktarımı, yalnızca ülke içindeki deneyimlerin tartışılmasıyla sınırlı değildir. Ülke dışından

⁶ Jouët, 2018, s. 154.

⁷ Groeneveld, 2016, s. 9.

⁸ Mendes vd. 2019, s. 80.

feminist mücadele deneyimlerinin öğrenilmesi ve ülke içi feminist mücadele deneyimleriyle karşılaştırmaya dayalı bir mücadele haritası belirlenmesinde çeviri faaliyetinin rolü büyüktür.

Çevrimiçi feminist platformlar feminist aktivistlerin bir araya gelerek deneyimlerini paylaştıkları, feminist gündeme dair bilgi alışverişinde buldukları aktif bir etkileşim ve mücadele alanıdır, bu açıdan dijital feminizmin ve feminist aktivizmin önemli ayaklarından birini temsil ederler. Arap Baharı'nda çevrimiçi feminist aktivizmi inceleyen Sahar Khamis, bu türden yeni medya platformlarının özellikle gelenekçi ve muhafazakâr toplumlarda yaşayan kadınlar için dünyanın geri kalanını görebildikleri ve onlara görünür oldukları birer pencere olduğunun altını çizer.⁹ Bu bağlamda, feminist dijital platformların, bilgi ve deneyim paylaşımı mekânı olmanın yanı sıra, kuruldukları ve faal oldukları ülkenin feminist hareketine ve aktivistlerine ilişki temsiliyet yaratma işlevi de taşıdığı söylenebilir.

Çin'deki feminist medya aktivizmini inceleyen Jia Tan'a göre, temsiliyet ve tanınma çevresinde yürütülen aktivizm çeşitli coğrafi bölgeler ve uluslar arasında ağ kurma potansiyeli taşırken, yeniden tahsis politikasına dayalı aktivizm genelde yerel sınırlara hapsolür.¹⁰ Tanınma ve temsiliyet kavramları düşünüldüğünde, akla ilk gelenlerden biri çeviri eylemidir. Çeviri eylemi, özellikle de feminist çeviri etkinliği, çeviri metinlerin getirdiği eleştirel çerçeve sayesinde cinsiyetçiliği hem dilsel düzeyde hem de toplumsal anlamda değiştirme, bozuma uğratma, bertaraf etme potansiyeli taşırken, bir yandan da belirli bir bölgede faal olan feminist aktivistlerin teorik tartışmalarını ve pratik uygulamalarını başka bir ülkeye taşıyarak o ülkede söz konusu harekete ilişkin temsiliyet yaratır. Bu açıdan, feminist çeviri eylemi dünya üzerindeki feminist hareketler arasında etkileşim ve dayanışma ağları kurma olasılığına sahiptir.

Feminist çeviri eyleminin toplumsal dizgede kazandığı işlevler düşünüldüğünde, Hans Vermeer'in Skopos kavramsallaştırması ve Justa Holz-Mänttari'nin çevirisel eylem modeli [*translational action model*] yol gösterici olabilir. Feminist çeviri eyleminin merkezinde yer alan ve feminist hareketle ve LGBTIQ+ mücadele ile ilişkili olan terimlerin çoğu erek dizgeye sonradan ithal edildiğinden, kaynak dizgede sahip oldukları işlevlerin erek dilde yeniden tanımlanması ve sürdürülmesi önem taşır. Vermeer'e göre, "buradaki temel nokta, kişinin ne yaptığını ve bu tür bir eylemin sonuçlarının ne olduğunu, ör. bu şekilde oluşturulan bir metnin erek kültürdeki etkisinin ne olacağını ve söz konusu etkinin kaynak kültürdeki kaynak metinden ne kadar farklı olacağını bilmesidir."¹¹ Bu minvalde, Finlandiyalı çeviribilimci Justa Holz-Mänttari de çeviri yoluyla kurulan iletişimin işlevine göndermede bulunarak, kültürlerarası aktarımın "sözcükleri, cümleleri veya metinleri çevirmekle değil, ancak her durumda, işlev yöneltimli iletişimi olanaklı kılan ve kültürel engelleri aşan planlı işbirliğine rehberlik etmekle ilgili olduğunun" altını çizer.¹² Vermeer'in ve Holz-Mänttari'nin görüşlerinden hareketle, feminist gündemle koşutluk taşıyan ve daha fazla feminist terim içeren metinlere yer veren dijital mecraların, söz konusu terimlerin dolaşımına doğrudan aracılık etme işlevi kazandıkları, böylece erek dil ve kültür dizgesinde daha merkezi bir konumda yer aldıkları ileri sürülebilir. Bu durum hem Vermeer'in etki kavramını odağına alan kuramsal bakışı hem de Holz-Mänttari'nin işleve dayalı çevirisel eylem kavramsallaştırması açısından tamamlayıcıdır.

Bu çalışmanın amacı da, Türkiye'de dijital feminist yayıncılık alanında faaliyet gösteren çevrimiçi feminist platformlardan seçilen çevirilerde kullanılan feminist terim çevirisi stratejilerini incelemek ve feminist çeviri faaliyetinin boyutlarını tartışmaktır. Çalışma bağlamında Türkiye'de 1990'lı yılların sonlarından itibaren aktifleşen Feminisite, Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, 5Harfliler,

⁹ Khamis, 2019, s. 292.

¹⁰ Tan, 2017, s. 177.

¹¹ Vermeer, 2000, s. 223.

¹² Holz-Mänttari, 1984, s. 7-8, akt. Munday, 2016, s. 124.

Çatlak Zemin, Ekmek ve Gül ve Dijital Topuklar feminist platformlarının, feminist ve LGBTİQ+ hareketin merkezinde yer alan *sex/gender, male/female, masculine/feminine, masculinity/femininity, patriarchy/matriarchy, patrilineal/matrilineal, paternal/maternal, homosexual, gay, lesbian, bisexual, transsexual/transgender, intersex, queer* ve *asexual* terimlerinin erek dil ve kültür dizgesindeki yolculuğuna yaptıkları katkılar tarihsel olarak değerlendirilecektir. Feminist terimlerin erek dile çevirisinde kullanılan stratejileri tanımlamak için çeviribilimci Peter Newmark’ın ve dilbilimci Alain Rey’in sözünü ettiği terim çevirisi stratejilerinden faydalanılacaktır.

1. Feminisite

Arşivi tarandığında en eski yazısı 2000 yılına kadar uzanan¹³ Feminisite platformu, Feminist Kadın Çevresi’nin (FKÇ) geçmiş yıllardaki veya halihazırda yürüttüğü çalışmalarını kamusal anlamda erişilebilir kılma amacını taşımaktadır.¹⁴ Platformda, siyaset, cinsel şiddet, kültür & sanat, savaş & militarizm, cinsel taciz kategorileri altında yazı ve haberlere yer verilmektedir. Platformun en önemli özelliği, çeviri metin sayısının özgün metin sayısı kadar yüksek olmasıdır. Bu açıdan, ülke dışından feminist mücadele deneyimlerine dair bir tartışma zemini oluşturulduğu dikkati çeker. Metin türü açısından makale ve söyleşilerin ağır bastığı çeviriler daha çok siyaset ve aktivizm konularını odağına almaktadır. Çevirilerin içeriğinde dünyadaki feminist mücadele ve aktivist hareketlerin, feminist düşünce ile farklı konular arasındaki çeşitli kesişimsel ilişkilerin ele alındığı göze çarpar. Bu hususta, Feminisite platformunda yayımlanan çevirilerde kullanılan feminist terim çevirisi stratejilerine ilişkin incelemede, platform tarafından belirli zaman aralığında yayımlanan çevirilere odaklanılmıştır.

İncelenen ilk metin, 1968 yılında Siyah Birlik Partisi (Black Unity Party; Peekskill) tarafından hazırlanan bildiride yer alan ve Patricia Robinson tarafından kaleme alınan “Poor Black Women” başlıklı yazıdır.¹⁵ Siyah kadınların maruz kaldığı ayrımcılık türlerine dikkat çeken metin, 22 Haziran 2000’de Nilgün Ilgıcioğlu çevirisiyle ve “Yoksul Siyah Kadınlar” başlığıyla Feminisite’de yayımlanmıştır; bu anlamda, sitede yayımlanan en eski tarihli çeviri metin olmasıyla öne çıkar.¹⁶ Feminist terim çevirisi stratejilerine ilişkin incelemede, Türkiye’de feminist düşünce ve LGBTİQ+ hareketi ile ilişkili terimlerin ikisinin metinde yer aldığı görülmüştür. İki terimin çevirisinde de birebir çeviri stratejisi uygulanmıştır. Bu stratejide, *male* ve *female* terimleri sözlükteki ilk anlamına dayalı olarak sırasıyla “erkek” ve “kadın” şeklinde erek dile aktarılmıştır. Bu noktada, çevirmenin yaygın olan sözcükleri seçerek erek okur için daha erişilebilir bir metin ortaya çıkarma yaklaşımı benimsediği söylenebilir.

İncelenen ikinci metin, Barbara R. Bergman tarafından 1996 yılında yayımlanan *In Defense of Affirmative Action* kitabından derlenerek oluşturulan bir metnin çevrisine dayanmaktadır.¹⁷ Metin, “Pozitif Ayrımcılığa Hala İhtiyaç Var” başlığıyla ve Elçin Uğur ve Özge Sarıgül çevirisiyle Feminisite’de yayımlanmıştır.¹⁸ Feminist terim çevirisi stratejilerine ilişkin incelemede, Türkiye’de feminist düşünce ve LGBTİQ+ hareketi ile ilişkili terimlerin yalnızca dördünün metinde yer aldığı görülmüştür. Kaynak metinde tespit edilen terimlerin çevirisinde iki stratejiye başvurulduğu görülmüştür. Bunlardan ilki ve daha yaygın olanı, birebir çeviri stratejisidir.¹⁹ Bu stratejide, *sex, male* ve *female* terimleri sözlükteki

¹³ Platformda çevrimiçi olarak yayımlanan en eski tarihli yazı için bkz. <http://feminisite.net/index.php/2000/06/yoksul-siyah-kadinlar/>, 15 Temmuz 2021.

¹⁴ “Hakkımızda,” Feminisite, (Çevrimiçi) <http://feminisite.net/index.php/hakkimizda/>, 15 Temmuz 2021.

¹⁵ Robinson, 1968.

¹⁶ Robinson, 2000.

¹⁷ Bergmann, 1996.

¹⁸ Bergmann, 2008.

¹⁹ Peter Newmark, birebir çeviri stratejisini, “kaynak dile ait dilbilgisi yapılarının en yakın erek dil karşılıklarına dönüştürülmesi, ancak sözlüksel kelimeler bağlam dışında tek tek çevrilmesi” olarak tanımlar (1988, s. 46).

anlamlarından ve yaygın kullanımlardan hareketle sırasıyla “cinsiyet,” “erkek” ve “kadın” şeklinde erek dile aktarılmıştır. Burada yaygın olanı tercih edilmesi, metnin erek okur karşısında erişilebilirliğine hizmet etmektedir. Kullanılan ikinci strateji ise eşanlamlılıktır.²⁰ Bu stratejide, “toplumsal cinsiyet” anlamında kullanılan *gender* terimi, “cinsiyet, biyolojik cinsiyet, atanmış cinsiyet” anlamlarına gelen *sex* teriminin anlam evreninden faydalanılarak çevrilmiştir. Bu tercihte, yaygın olan terimin anlamını temel alma eğilimi ağır bassa da, biyolojik ve toplumsal cinsiyet kavramları arasındaki anlam farkını silindiği göze çarpar. Bu durumun da metin bağlamında anlam kargaşasına yol açma olasılığı vardır.

İncelenen üçüncü metin ise, sitede yayımlanan en güncel tarihli metindir. Massio Prearo tarafından 2020 yılında kaleme alınan ve “Contentious Neocatholics going political: the Italian perspective” başlığını taşıyan metinde İtalya’da aşırı sağcıların siyaset arenasındaki güncel konumunun tartışmaya açılmaktadır.²¹ Metin, Türkü Su Sakarya çevirisiyle ve “Kavgacı Neokatolikler Siyasete Giriyor: İtalyan Bakış Açısı” başlığıyla sitede yayımlanmıştır.²² Feminist terim çevirisi stratejilerine ilişkin incelemede, Türkiye’de feminist düşünce ve LGBTİQ+ hareketi ile ilişkili terimlerden yalnızca birinin metinde yer aldığı görülmüştür. Kaynak metinde tespit edilen *gender* terimi, sözlükteki anlamından ve tanımından hareketle birebir çeviri stratejisi kullanılarak “toplumsal cinsiyet” şeklinde erek dile aktarılmıştır. Yaygın olan terimin seçilmesi, metnin erek dil ve kültür dizgesindeki erişilebilirliğini artırmaya yönelik bir adımdır.

Sonuç olarak, üç farklı dönemden seçilen metinler üzerinde yapılan incelemeden hareketle, metinlerin tamamının feminist gündemle yakın bağlantılara sahip olduğu söylenebilir. Ayrıca çevirmen künye bilgisi de yazı içerisinde okurla paylaşılmış ve çeviri emeği görünür kılınmıştır. Ancak, çevirmek üzere seçilen metinlerde feminist terim sayısının ve çeşitliliğinin azlığı, platform bünyesindeki çeviri faaliyetinin feminist terimlerin erek dil ve kültür dizgesinde yaygınlaşması ve yerleşik hale getirilmesi temelinde değil, feminist bilgi, deneyim ve tartışmaların yerele aktarımı çerçevesinde ele alındığının göstergesidir.

2. Kadın cinayetlerini durduracağız platformu

2010 yılında faaliyetin başlayan Kadın Cinayetlerini Durduracağız platformu, kadın cinayetlerini durdurmak ve kadınların şiddetten korunmasını sağlamak amacıyla kurulmuştur ve yaşam hakkı başta olmak üzere kadın hakkı ihlallerine karşı mücadele etmektedir.²³ Platformun amaçları arasında 6284 sayılı kanunun uygulanması için sorumlulara görev çağrısı yapmak, şiddet türlerine maruz kalan kadınların davalarına katılmak, öldürülen kadınların aileleri ile birlikte adalet mücadelesi vermek, kadın hakları konusunda yasa yapım süreçlerine katılmak, kadın cinayetlerine ilişkin verileri kaydetmek ve takip etmek, kadın mücadelesini geniş kitlelere ulaştırmak için örgütlenip etkinlikler düzenlemek bulunmaktadır.²⁴ Bu hususta, platformun web sitesinde hem Türkiye’deki kadın gündemine ilişkin haberlere hem de köşe yazılarına yer verilmektedir. Platformda, özgün yazıların yanı sıra, çeviri yazılar da yayımlanmış; çeviriler, “Feminist Çeviri” başlığı altında bir araya getirilmiştir. “Feminist Çeviri”

²⁰ Peter Newmark’a göre, “bu işlem kaynak dil sözcüğünün, özellikle niteleme sıfatlarının veya zarflarının (ilke olarak dilbilgisi dışındadır ve cümledeki diğer bileşenlerden daha az önemlidir) birebir eşdeğeri olmadığında [...]” uygulanabilir (1988, s. 84).

²¹ Prearo, 2020a.

²² Prearo, 2020b.

²³ “Hakkımızda,” Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, (Çevrimiçi) <http://kadincinayetleriniurduracagiz.net/hakkimizda>, 14 Ekim 2021.

²⁴ A.g.y.

başlığının görünür kılınması, uluslararası bilgi ve deneyim akışının önemsendiğinin ve çeviri faaliyetinin kolektif bir emek ürünü olarak görüldüğünün de göstergesidir.

Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformunda yayımlanan çevirilerde feminist terim çevirisi stratejilerine ilişkin inceleme için, Türkiye’de ve dünyada feminist aktivistler tarafından yürütülen güncel feminist tartışmalarda da önemli bir yer kaplayan İstanbul Sözleşmesi ile ilişkili bir metnin seçilmesine karar verilmiştir. Seçilen metin, Avrupa Konseyi tarafından 2018 yılında yayımlanmış olup, “The Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention): Questions and answers” başlığını taşımaktadır.²⁵ Metin, Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu web sitesinde çevirmen künye bilgisine yer verilmeden, “Avrupa Konseyi Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetle Mücadele ve Önleme Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi): Sorular ve cevaplar” başlığıyla 26 Aralık 2018 tarihinde yayımlanmıştır.²⁶ Feminist terim çevirisi stratejilerine ilişkin incelemede, Türkiye’de feminist düşünce ve LGBTİQ+ hareketi ile ilişkili terimlerin sekizinin (8) metinde yer aldığı görülmüştür. Metinde tespit edilen feminist terimlere uygulanan çeviri stratejileri şu şekilde sıralanabilir:

Tablo 1. Kadın Cinayetleri Durduracağız Platformu (26.Ara.18) metninde kullanılan terim çevirisi stratejileri.

Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu	26.Ara.18	Sex (5)	Cinsiyet	Birebir çeviri
Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu	26.Ara.18	Gender (2)	Toplumsal cinsiyet	Birebir çeviri
Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu	26.Ara.18	Female genital mutilation (4)	Kadın sünneti	Birebir çeviri
Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu	26.Ara.18	Patriarchy (9)	Ataerkillik	Birebir çeviri
Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu	26.Ara.18	Gay (9)	Gay	Ödünçleme (doğrudan)
Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu	26.Ara.18	Bisexual (9)	Biseksüel	Ödünçleme (sesletime uygun)
Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu	26.Ara.18	Lesbian (9)	Lezbiyen	Ödünçleme (sesletime uygun)
Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu	26.Ara.18	Transgender (9)	Trans	Kısaltma

Yukarıdaki tabloya göre, feminist terimlerin çevirisinde üç strateji kullanılmıştır. Bunlardan ilki, birebir çeviri stratejisidir. Bu strateji, *sex*, *gender*, *female genital mutilation*, *patriarchy* terimlerinin sözlükteki anlamına ve yaygın kullanımına göre “cinsiyet,” “toplumsal cinsiyet,” “kadın sünneti” ve ataerkillik şeklinde erek dile aktarımına dayanır. Terimlerin yaygın kullanımdan hareketle seçilmesi, metnin erişilebilirliğini artırma anlamında önemli bir adım olarak sayılabilir. İkinci strateji ise ödünçleme stratejisidir.²⁷ Bu stratejide, özellikle LGBTİQ+ cinsel yönelimler arasında yer alan *gay* terimi kaynak dildeki yazım şekli korunarak “gay” şeklinde, *bisexual* ve *lesbian* terimleri ise ödünçleme yoluyla sırasıyla “biseksüel,” “lesbian” şeklinde sesletime uygun olarak çevrilmiştir. Bu strateji, LGBTİQ+

²⁵ The Council of Europe, 2017.

²⁶ Avrupa Konseyi, 2018.

²⁷ Newmark’ın ‘bütüncül çeviri’ olarak da adlandırdığı ödünçleme stratejisi, eşdizimli sözcüklerin, tamlamaların, söz öbeklerinin sözcüğü sözcüğüne çevirisidir (1988, s. 90).

kimlikler arasındaki cinsel yönelim ve kimlik farklılıkların korunmasına aracılık etmektedir. Üçüncü strateji ise, kısaltmadır.²⁸ Bu stratejide, *transgender* terimi ile “cinsiyet düzeltme ameliyatı olan” anlamındaki *transsexual* terimi arasındaki anlam farkı ortadan kaldırılmış ve “cinsel kimlik beyanı atanmış cinsiyetinden farklı olan bireyleri” de kapsayacak şekilde “trans” şeklinde kısaltılmıştır. Bu karar, cinsel kimlik ve yönelimler arasında ortaya çıkan eşitsizlikleri değiştirmeye yönelik eşitlikçi bakış açısının bir yansıması sayılabilir.

Sonuç olarak, seçilen metin özelinde yapılan incelemeden hareketle, feminist terim kullanımının sayı ve çeşitlilik açısından yeterli düzeyde olduğu söylenebilir. Hem metnin içeriğinin güncel feminist tartışmalarla yakından bağlantılı olması hem de çeviri faaliyetinin “Feminist Çeviri” başlığı altında yürütülmesi Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformunun feminist bilgi ve deneyim aktarımının yanı sıra, feminist terimlerin erek dil ve kültür dizgesinde yerleşik hale getirilmesi hedefine hizmet ettiğini ortaya koymaktadır. Bu açıdan, Kadın Cinayetlerini Durduracağız platformu çatısında yürütülen çeviri faaliyeti hem feminist terim kullanımı hem de feminist çeviriye olan yaklaşım özelinde feminist olarak nitelendirilebilir.

3. 5Harfliler

2012 yılının yaz aylarında faaliyetine başlayan 5Harfliler platformu, “kadın gündemini” sadece diyet, güzellik sırları ve ilişki tavsiyelerine indirgeyenlere inat, kadın gündeminin bir kadının ilgilenebileceği her şey olduğu fikriyle” kurulmuştur.²⁹ Platform web sitesinde medya, kültür, ecinnilik, tarih ve sanat başlıklarında yazılara yer verilmektedir. Yayımlanan yazılar arasında çevirilerin oranı epey yüksektir ve çeviri çalışmaları platformun merkezindeki faaliyetlerden biridir. Platform bünyesinde 2014 yılında yalnızca iki çeviri metne yer verilirken, 2020 yılında otuz üç (33) adet çeviri metni yayımlanmıştır. Bu bağlamda, platformun çeviriler yoluyla ülke dışından feminist bilgi ve deneyim aktarımına verdiği önemin yıllara göre artış gösterdiği söylenebilir. 5harfliler platformunda yürütülen feminist çeviri faaliyetinin gelişimine ve terim çevirisi stratejisi kullanımına ilişkin inceleme için platformda yayımlanan en eski çeviri metin ile en güncel çeviri metnin karşılaştırılmasına karar verilmiştir.

İnceleme için seçilen ilk metin, Lisa Hix tarafından 2013 yılında kaleme alınan³⁰ ve “Save the Women, Not the Boobies” başlığını taşıyan yazıdan çevrilmiştir. Kadınlarda meme kanserine ilişkin farkındalık konusunu odağına alan metin, Meliskurultay çevirisiyle ve “Memişleri değil, kadınları kurtarın!” başlığıyla 2 Ocak 2014 tarihinde 5harfliler platformunda yayımlanmıştır.³¹ Feminist terim çevirisi stratejilerini odağına alan incelemede, Türkiye’de feminist düşünce ve LGBTİQ+ hareketi ile ilişkili terimlerin yalnızca üçünün (3) metinde yer aldığı görülmüştür. Tespit edilen feminist terimlerin çevirisinde iki strateji kullanılmıştır. Bunlardan ilki, birebir çeviri stratejisidir. Birebir çeviri stratejisi, *male writer* ve *female autonomy* terimlerinin sözlükteki anlamına uygun olarak “erkek yazar” ve “kadın anatomisi” şeklinde erek dile aktarımında kullanılmıştır. İkinci strateji ise, eşanlamlılık stratejisidir. Bu stratejide, erek dilde “kadına özgü” anlamına gelen *feminine* terimi, “kadın” anlamında kullanılan *female* teriminin anlam evreninden faydalanılarak “dişi” şeklinde çevrilmiştir. Bu iki strateji, metnin erek dilde yaygın olan terimlerden faydalanılarak erek okur için erişilebilirliğini artırma amacı taşısa da, terim sayısının ve çeşitliliğinin azlığı, net bir yorum yapmayı engellemektedir.

²⁸ Alain Rey’e göre, kısaltma stratejisi, özellikle kaynak metinden ödünçlenen ancak erek dil dizgesi için fazla uzun kalan sözcüklerin çevirisinde başvurulan bir stratejidir (1995, s. 82)

²⁹ “Hakkımızda,” 5Harfliler, (Çevrimiçi) <https://www.5harfliler.com/hakkimizda/>, 15 Ekim 2021.

³⁰ Hix, 2012.

³¹ Hix, 2014.

İnceleme için seçilen ikinci metin, 2020 yılında Eli Gomez Alcorta tarafından kaleme alınan³² ve “CoronaShock and Patriarchy” başlığını taşıyan metninden alınmıştır. Dört bölümde yayımlanması planlanan metnin ilk kısmı, Selen Güler ve “Korona Şoku ve Patriyarka – 1. Bölüm” başlığıyla 7 Aralık 2020 tarihinde platform web sitesinde yerini almıştır.³³ Feminist terim çevirisi stratejilerini odağına alan incelemede, Türkiye’de feminist düşünce ve LGBTİQ+ hareketi ile ilişkili terimlerin yalnızca sekizinin (8) metinde kullanıldığı görülmüştür. Tespit edilen feminist terimlerin çevirisinde başvurulan stratejiler şu şekilde sıralanabilir:

Tablo 2. 5harfliler (7.Ara.20) metninde kullanılan terim çevirisi stratejileri.

5harfliler	7.Ara.20	Gender	Toplumsal cinsiyet	Birebir çeviri
5harfliler	7.Ara.20	Male partner	Erkek partner	Birebir çeviri
5harfliler	7.Ara.20	Female health worker	Kadın sağlık çalışanı	Birebir çeviri
5harfliler	7.Ara.20	Patriarchy	Patriyarka	Ödünçleme (sesletime uygun)
5harfliler	7.Ara.20	Patriarchal violence	Ataerkil şiddet	Birebir çeviri
5harfliler	7.Ara.20	Homosexual	Gay	Eşanlamlılık
5harfliler	7.Ara.20	Queer	Kuir	Ödünçleme (sesletime uygun)
5harfliler	7.Ara.20	Transgender	Trans	Kısaltma

Yukarıdaki tabloya göre, feminist terimlerin çevirisinde dört strateji seçilmiştir. Bunlardan ilki ve en yaygın olanı, birebir çeviri stratejisidir. Bu stratejide, *gender*, *male partner*, *female health worker* ve *patriarchal violence* terimleri sözlükteki anlamından hareketle sırasıyla “toplumsal cinsiyet,” “erkek partner,” “kadın sağlık çalışanı” ve “ataerkil şiddet” şeklinde erek dile çevrilmiştir. Kullanılan ikinci strateji de ödünçlemedir. Ödünçleme stratejisi, LGBTİQ+ cinsel kimlik ve yönelimleri kapsayan şemsiye bir terim olan *queer* teriminin “kuir” şeklinde sesletime uygun olarak erek dile aktarımında kullanılmıştır. Ayrıca *patriarchy* teriminin çevirisinde de kullanıldığı göze çarpar. Terimin metin içerisinde hem “ataerkil” hem de “patriarka” şeklinde yer alması, çeviri stratejileri bağlamında tutarsız bir yaklaşım izlendiğini ortaya koymaktadır. Bu durum, okurda anlam kargaşası yaratma olasılığına sahiptir. Üçüncü strateji ise kısaltmadır. Bu metinde de, *transgender* terimi, cinsiyet düzeltme ameliyatı geçirenleri tanımlamak için kullanılan, bu açıdan trans beyanı olan bireyler için ayrımcılığı beraberinde getiren *transsexual* terimi ile anlam farkını ortadan kaldırmak için kısaltılarak erek metne aktarılmıştır. Bu anlamda, çevirmenin feminist bir yaklaşımla ayrımcı bakış açılarını bertaraf ettiği söylenebilir. Dördüncü strateji ise, eşanlamlılıktır. Eşanlamlılık, kadın veya erkek fark etmeksizin bütün eşcinsel bireyleri kapsayan şemsiye bir terim olan *homosexual* teriminin, günümüzde yalnızca erkek eşcinseller için kullanılan *gay* teriminin erek dile aktarımında tercih edilmiştir. Yapılan bu tercihin sözcüğün anlam alanını daralttığı söylenebilir.

Sonuç olarak, seçilen metinler özelinde yapılan incelemeden hareketle, 2014 yılında yayımlanan ilk metinden 2020 yılında yayımlanan güncel en yakın metne kadar, feminist terim kullanımının sayı ve çeşitlilik açısından artış gösterdiği söylenebilir. Feminist terim çevirisi stratejileri bağlamında tutarsızlıklar gözlemlense de, çevirilerin yıllar içerisinde sayı ve konu alanlarının çeşitliliği temelinde sergilediği artış ve feminist terimlerin çevirisinde benimsenen ayrımcılık karşıtı yaklaşım, 5harfliler platformu bünyesinde yürütülen çeviri faaliyetini feminist olarak nitelendirmek için yeterlidir.

³² Alcorta, 2020a.

³³ Alcorta, 2020b.

4. Çatlak Zemin

2016 yılında yayın hayatına başlayan Çatlak Zemin platformu, feminist bağları yeniden düşünmek, kadınlardan yola çıkarak feminist söylemi, feminist söylem yoluyla da kadınların toplumsal konumunu iyileştirmek hedefleriyle yola çıkmıştır.³⁴ Platform bünyesinde Türkiye'deki ve dünyadaki feminist gündeme ilişkin haberler, kültür & sanat yazıları, feminizm tarihinden kesitler, okur mektupları bulunmaktadır. Bu hususta, uluslararası feminist dayanışmayı güçlendiren bir bakış açısıyla hem çeviri hem de özgün dilde kaleme alınmış yazılara yer verilmektedir.

Platform bünyesinde yer alan ilk çeviri metin, 13 Ekim 2016 tarihinde yayımlanmıştır. 2016 yılında yalnızca altı (6) çevirinin yer aldığı platform bünyesinde 2020 yılında toplamda kırk altı (46) çevirinin yayımlandığı gözlemlenmiştir. Çeviri yazılarının sayısı üzerinden değerlendirildiğinde, platform bünyesindeki çeviri faaliyetinin yıllara göre artış gösterdiği söylenebilir. Çevirilerin, aktivizm, sanat, siyaset, cinsellik, sağlık, kuram gibi çeşitli alanlardan seçildikleri, özellikle aktivizm alanındaki yazıların çeviri faaliyetinin merkezinde yer aldığı görülmüştür. Büyük çoğunluğu haber türünde olan çeviri metinler arasında söyleşi ve makaleler de bulunmaktadır. Haber metinlerinin ana ekseninde yer alması, platformun feminist aktivizm alanına ülke dışından bilgi ve deneyim aktarımı hedefiyle de örtüşmektedir. Dönemin kesişimsel feminist bakış açısını Türkiye'deki feminist aktivizm alanına taşıma amacı doğrultusunda, yayımlanan çeviri yazıların içerik olarak dönemin feminist gündemini yakından izlemektedir.

Türkiye'de feminist gündem ve LGBTİQ+ aktivizm alanında yaygın olarak kullanılan feminist terimlerin çevirisinde başvurulan stratejileri incelemek için, Çatlak Zemin platformunda yayımlanan iki metin seçilmiştir. Metinlerden ilki, Çatlak Zemin platformunda yayımlanan ilk çeviri makale olma özelliğini taşımaktadır. Rose Hackman tarafından 8 Kasım 2015 tarihinde yayımlanan³⁵ ve "Women are just better at this stuff: is emotional labor feminism's next frontier?" başlığını taşıyan metin, 5 Aralık 2016 tarihinde Ayşe Toksöz çevirisiyle ve "Kadınlar bu işleri çok daha iyi beceriyor: Feminizmin yeni cephesi duygusal emek mi?" başlığıyla yayımlanmıştır.³⁶ Ev içi emek tartışmalarına odaklanan metin içerisinde feminist terim çevirisi stratejilerini odağına alan incelemede, Türkiye'de feminist düşünce ve LGBTİQ+ hareketi ile ilişkili terimlerin yalnızca beşinin (5) metinde kullanıldığı görülmüştür. Kaynak metinde tespit edilen feminist terimlerin çevirisinde kullanılan stratejiler şu şekilde sıralanabilir:

Tablo 3. Çatlak Zemin (5.Ara.16) metninde kullanılan terim çevirisi stratejileri.

Çatlak Zemin	5.Ara.16	Sex	Biyolojik cinsiyet	Birebir çeviri
Çatlak Zemin	5.Ara.16	Gender	Toplumsal cinsiyet	Birebir çeviri
Çatlak Zemin	5.Ara.16	Male ego	Erkek ego	Birebir çeviri
Çatlak Zemin	5.Ara.16	Female	Kadın	Birebir çeviri
Çatlak Zemin	5.Ara.16	Patriarchy	Erkek egemenliği	Açıklama

Yukarıdaki tabloya göre, terimlerin çevirisinde iki çeviri stratejisi kullanılmıştır. Bu stratejilerin ilki ve yaygın olanı birebir çeviri stratejisidir. Bu stratejide, *sex*, *gender*, *male ego* ve *female* terimlerinin sözlükteki anlamına uygun ve yaygın kullanıma göre sırasıyla "biyolojik cinsiyet," "toplumsal cinsiyet," "erkek ego," "kadın" şeklinde çevrildikleri görülmüştür. Sözlükteki ilk anlamın ve yaygın kullanımın

³⁴ "Sevgili feminist kadınlar," Çatlak Zemin, (Çevrimiçi) <https://catlakzemin.com/sevgili-feminist-kadinlar/>, 15 Ekim 2021.

³⁵ Hackman, 2015.

³⁶ Hackman, 2016.

tercih edilmesi, metin ile erek okur arasındaki tanışıklığı artırmakta, metnin erişilebilirliğine katkıda bulunmaktadır. İkinci strateji ise, açıklamadır.³⁷ Bu stratejide, *patriarchy* teriminin sözlükteki tanımından hareketle “erkek egemenliği” şeklinde çevrilmiştir. Bu şekilde bir tercih, terimin erek dil dizgesindeki anlaşılabilirliğini olumlu yönde etkilemektedir. Bu açıdan, birebir çeviri stratejisinde izlenen bakış açısını tamamlayıcıdır.

İnceleme için seçilen ikinci metin, 2020 yılında yayımlanan son makale çevirisi olma özelliğini taşımaktadır. Ankita Aggarwal tarafından 23 Kasım 2020 tarihinde kaleme alınan³⁸ ve “How COVID-19 fuels the digital gender divide” başlığını taşıyan metin, 18 Aralık 2020 tarihinde Esriil Bayrak çevirisiyle ve “Salgın dijital cinsiyet ayrımını nasıl pekiştirdi?” başlığıyla yayımlanmıştır.³⁹ Covid-19 pandemisi sırasında artan cinsiyet ayrımcılığının arkasında yatan nedenlerin tartışılmaya açılan metin içerisinde feminist terim çevirisi stratejilerini odağına alan incelemede, Türkiye’de feminist düşünce ve LGBTIQ+ hareketi ile ilişkili terimlerin yalnızca üçünün (3) metinde kullanıldığı görülmüştür. Terimlerin ikisi, birebir çeviri stratejisiyle, biri ise eşanlamlılık stratejisiyle erek dile aktarılmıştır. Birebir çeviri stratejisi, *male* ve *female* terimlerinin sözlükteki anlamından hareketle “erkek” ve “kadın” şeklinde erek dile aktarılmasında kullanılmıştır. Eşanlamlılık stratejisi ise, “toplumsal cinsiyet” olarak tanımlanan *gender* teriminin, “cinsiyet” anlamına gelen ve daha yaygın olan *sex* teriminin anlam evreninden hareketle “cinsiyet” şeklinde erek dile aktarımında kullanılmıştır. Her iki terim stratejisi de, terimlerin yaygın anlamına veya daha yaygın olan bir terimin anlam evrenine dayalı bir aktarımı beraberinde getirdiğinden, çevirmenin metni erek okur için anlaşılır kılma ve metnin erişilebilirliğini artırma eğiliminin ağır bastığı söylenebilir.

Sonuç olarak, seçilen metinler özelinde yapılan incelemeden hareketle, 2016 yılında yayımlanan ilk çeviri metinden 2020 yılında yayımlanan en güncel metne kadar, Çatlak Zemin’de feminist terim kullanımının sayısında ve çeşitliliğinde herhangi bir değişim olmadığı söylenebilir. Metinlerin her ikisi de güncel feminist tartışmalarla yakından bağlantılı olsa da, terim içeriğinin sınırlılığı, feminist terimlerin yerleşik hale gelip yaygınlaştırılması hedefinin izlenmediğinin göstergesidir. Bu hususta, Çatlak Zemin bünyesinde yürütülen çeviri faaliyetinin, feminist terimlerin erek dil ve kültür dizgesinde dolaşımı yerine, ülke dışından feminist bilgi ve deneyimleri erek dil ve kültür dizgesine aktarma işlevini üstlendiği sonucuna ulaşılabilir. Nitekim, çevirmenler tarafından uygulanan birebir çeviri stratejisi de bu olguyu destekler niteliktedir.

5. Ekmek ve Gül

İlk yazıların 2017 yılında yayımlandığı Ekmek ve Gül platformu, 2008 yılında Hayat Televizyonu’nda yayın hayatına başlayan Ekmek ve Gül programının çevrimiçi bir uzantısı niteliğindedir.⁴⁰ Platformun hedefleri arasında kadın kadına bir ortamda kadınların dertlerini paylaşmak, hayatın her anında kadınların yanında olmak, kadın dayanışmasıyla kadınlar için hayatı daha yaşanılır kılmak ve dünyayı bu yönde değiştirmek bulunmaktadır.⁴¹ Platformun web sitesinde güncel sağlık, kültür sanat ve feminist gündem haberleri, ülke dışından feminist deneyime ilişkin yazılar ve okur mektuplarına yer verilmektedir. Sınırların Ötesi başlığı altında yoğun bir biçimde çeviri faaliyeti yürütüldüğü görülmektedir. Söz konusu başlıkta 2017-2020 yılları arasında yayımlanan 536 haber taranmış, bu

³⁷ Peter Newmark, açıklama stratejisini, “metnin bir bölümünün anlamının genişletilmesi veya açıklanması” şeklinde tanımlamaktadır (1988, s. 90).

³⁸ Aggarwal, 2020a.

³⁹ Aggarwal, 2020b.

⁴⁰ “Biz kimiz?” Ekmek ve Gül, (Çevrimiçi) <https://ekmekvegul.net/about-us>, 15 Ekim 2021.

⁴¹ A.g.y.

haberlerin 69'unun, başka bir deyişle, %13'ünün başka dillerden çevrildiği tespit edilmiştir. Çevirilerin ilişkili olduğu konu alanları incelendiğinde, daha çok siyaset, aktivizm ve sağlık alanlarından metinlerin çevrilmek üzere seçildiği, aktivizm alanıyla ilişkili çevirilerin ağırlık kazandığı görülmüştür. Çevirilerin içeriğinde dünyanın farklı yerlerinde hem doğrudan kadın oldukları için hem de din, ırk, milliyet gibi farklı açılardan ayrımcılığa maruz kalan kadınların deneyimlerine odaklanılmaktadır. Bu durum, dönemin feminist aktivizmini yakından etkileyen kesişimsel feminist bakış açısından izler taşır.

Türkiye'de feminist gündem ve LGBTİQ+ aktivizm alanında yaygın olarak kullanılan feminist terimlerin çevirisinde başvurulan stratejileri incelemek için, Ekmek ve Gül platformunda yayımlanan iki metin seçilmiştir. Metinlerin ilki, platformda yayımlanan ilk çeviri haber olma özelliğini taşımaktadır. Suzanne Moore tarafından 3 Nisan 2017'de kaleme alınan⁴² ve "A tampon tax is bad enough. Using it to fund anti-abortionists is a disgrace" başlığını taşıyan metin, 15 Nisan 2017 tarihinde Berivan Balkay çevirisiyle ve "İngiltere'de 'tampon vergisi' kürtaj karşıtlarına kaynak yapıldı" başlığıyla⁴³ yayımlanmıştır. İngiltere'de kadın hijyen ürünlerinden alınan vergilere eleştiriler getirilen metinde feminist terim çevirisi stratejilerine ilişkin incelemede, Türkiye'de feminist düşünce ve LGBTİQ+ hareketi ile ilişkili terimlerin yalnızca birinin (1) kullanıldığı görülmüştür. Metinde geçen tek feminist terim olan *female body* teriminin çevirisinde birebir çeviri stratejisi kullanılmış ve terim, sözlük anlamından hareketle "kadın bedeni" şeklinde erek dile aktarılmıştır.

İncelenen ikinci metin ise, kolektif bir emeğin ürünüdür. Alexandra Parker, Gillian Maree, Graeme Gotz, Samkelisiwe Khanliye tarafından 21 Aralık 2020 tarihinde kaleme alınan⁴⁴ ve "How COVID-19 puts women at more risk than men in Gauteng, South Africa" başlığını taşıyan metin, 29 Aralık 2020 tarihinde Bilge Su Yıldırım çevirisiyle ve "Kovid Güney Afrika'da kadınlar için daha çok risk teşkil eder hale nasıl geldi?" başlığıyla⁴⁵ yayımlanmıştır. Covid-19 pandemisinin Güney Afrika'da toplumsal cinsiyet eşitsizliğini nasıl derinleştirdiğine dair sorgulamalara yer verilen metinde feminist terim çevirisi stratejilerine ilişkin incelemede, Türkiye'de feminist düşünce ve LGBTİQ+ hareketi ile ilişkili terimlerin beşinin (5) kullanıldığı görülmüştür. Tespit edilen terimlerin çevirisinde kullanılan stratejiler şu şekilde sıralanabilir:

Tablo 4. Ekmek ve Gül (29.Ara.20) metninde kullanılan terim çevirisi stratejileri.

Ekmek ve Gül	29.Ara.20	Gender equality	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Birebir çeviri
Ekmek ve Gül	29.Ara.20	Sex	Cinsiyet	Birebir çeviri
Ekmek ve Gül	29.Ara.20	Gender	Toplumsal cinsiyet	Birebir çeviri
Ekmek ve Gül	29.Ara.20	Male	Erkek	Birebir çeviri
Ekmek ve Gül	29.Ara.20	Female	Kadın	Birebir çeviri

Yukarıdaki tabloya göre, feminist terimlerin tamamının çevirisinde birebir çeviri stratejisi kullanılmıştır. Bu stratejide, terimler sözlükteki anlamına göre ve yaygın kullanımlardan hareketle erek dile aktarılmıştır. Bu seçim, terimler bağlamında erek okurun metinle olan tanışıklığını artırarak metnin erişilebilirliğine katkıda bulunma amacının bir yansımasıdır. Böylece metnin anlaşılabilirliği ön plana çıkarılacak ve daha fazla okurun metne erişimi garanti altına alınmış olacaktır.

⁴² Moore, 2017a.

⁴³ Moore, 2017b.

⁴⁴ Parker vd., 2020a.

⁴⁵ Parker vd., 2020b.

Sonuç olarak, seçilen metinler özelinde yapılan incelemeden hareketle, 2017 yılındaki ilk çeviriden 2020 yılındaki en güncel habere değin, Ekmek ve Gül platformunda feminist terimlerin sayısında ve çeşitliliğinde artış olduğu söylenebilir. Metinlerin ikisinin de feminist gündemle yakından bağlantılı oluşu ve çevirmen künye bilgisinin paylaşılması Ekmek ve Gül platformunda çeviri faaliyetinde feminist bir bakış açısının izlendiğini ortaya koymaktadır. Ancak çevrilmek üzere seçilen metinlerin konu ve içerik olarak güncelliğine rağmen, feminist terimlerin sayı ve çeşitlilik açısından sınırlı oluşu, ülke dışından feminist deneyimlerin erek dil ve kültür dizgesine taşınmasına öncelik verildiğinin göstergesidir. Bu açıdan, Ekmek ve Gül platformunun feminist terimlerin erek dil ve kültür dizgesinde yaygınlaştırılmasından ziyade, ülke dışından bilgi ve deneyim aktarımı ile feminist mücadele zeminini genişletme hedefini izlediği sonucuna ulaşılabilir.

6. Dijital Topuklar

Türkiye’nin ilk ve tek dijital kadın zirvesi olan Dijital Topuklar’ın çevrimiçi uzantısı Dijital Topuklar platformu, 2018 yılında yayın hayatına başlamıştır.⁴⁶ “Kadına hitap eden, kapsayıcı, fayda odaklı, samimi, güvenilir ve yol gösterici bir dijital platform olma ihtiyacını gidermek” amacıyla yola çıkan platform, “kadınları kendi tutkularını keşfetmeye, yaratıcılıklarını harekete geçirerek üretmeye ve ürettiklerini dünya ile paylaşmaya davet etmektedir.”⁴⁷ Bu bağlamda, platform bünyesinde cinsellik, kişisel sağlık, kişisel gelişim, ebeveynlik, beslenme, iş hayatında kadın konularında özgün ve çeviri yazılara yer verilmiştir. Platformda 2018 yılındaki ilk çeviriden 2020 yılı sonuna kadar toplamda on altı (16) çeviri yayımlanmıştır. Ticaret, sağlık, cinsellik, aktivizm, psikoloji gibi farklı konu alanlarındaki çevirilerin ana odağı iş hayatında kadının konumudur. Bu seçim, platformun kuruluş amacıyla koşutluk sergilese de, dönemin feminist gündemiyle ve kesişimsel feminist bakış açısıyla bağlantılı değildir. Bu açıdan, platformun, feminist yayıncılık alanında toplumsal ve ekonomik sermaye kazanımına dayalı yayıncılık politikaları izlemediği net bir şekilde söylenebilir.

Platformda yayımlanan ilk çeviri, “Dijital Detoksa Giden Yol” başlığını taşır ve anonim bir çevirmen künyesiyle paylaşmıştır.⁴⁸ Psychology Today web sitesinde yayımlanan “5 Ways to Do a Digital Detox” başlıklı makalenin⁴⁹ çevirisi olan metin, okuru dijital cihazlardan uzakta vakit geçirme konusunda motive etme amacına hizmet etmektedir. Feminist terim çevirisi stratejilerine ilişkin incelemede, feminist düşünce ve LGBTİQ+ hareketi ile ilişkili terimlerin hiçbirinin metinde kullanılmadığı görülmüştür.

Platformdaki en güncel çeviri metin ise 6 Ağustos 2020 tarihinde yayımlanmıştır. Trevor Haynes tarafından 1 Mayıs 2018 tarihinde kaleme alınan⁵⁰ ve “Dopamine, Smartphones & You: A battle for your time” başlığını taşıyan metin, 6 Ağustos 2018 tarihinde Ezgi Özkök Sefer çevirisiyle ve “Dopamin, Akıllı Telefonlar ve Siz: Zamanınız için Bir Savaş” başlığıyla⁵¹ okurla paylaşmıştır. Teknoloji kullanımının zihin ve beden üzerindeki olumsuz etkilerini tartışma amacını taşıyan metinde feminist terim çevirisi stratejilerine ilişkin incelemede, feminist düşünce ve LGBTİQ+ hareketi ile ilişkili terimlerin hiçbirinin metinde kullanılmadığı görülmüştür.

⁴⁶ Dijital Topuklar, (Çevrimiçi) <https://www.dijitaltopuklar.com/#>, 16 Ekim 2021.

⁴⁷ A.g.y.

⁴⁸ Davis, 2018a.

⁴⁹ Davis, 2018b.

⁵⁰ Haynes, 2018.

⁵¹ Haynes, 2020.

Dijital Topuklar platformu çatısı altında yürütülen çeviri faaliyeti değerlendirildiğinde, çevrilmek üzere seçilen metinlerin feminist gündem ve tartışmalarla ilişkili olmadığı ve çeviri metinlerin çoğunda çevirmen künye bilgisinin anonim olarak paylaşıldığı tespit edilmiştir. Bu durum, yürütülen çeviri faaliyetinin sınırlı bir feminist yaklaşımla gerçekleştirildiğini ortaya koyar. Ayrıca feminist terimlerin sayı ve çeşitlilik açısından sınırlılığı, Dijital Topuklar platformunun feminist bilgi ve deneyimi erek dil ve kültür dizgesine aktarma konusunda da etkisiz kaldığının göstergesidir.

Sonuç

Sonuç olarak, çevrimiçi feminist platformların çoğunda yayımlanan çevirilerin feminist gündemle yakından bağlantılı olduğu ve çevirmen künye bilgisine yer verilerek çeviri emeğinin görünür kılındığı tespit edilmiştir. Bu durum, çeviri faaliyetine feminist bir yaklaşım sergilendiğini ortaya koymaktadır. Ancak feminist terimlerin sayı ve çeşitlilik açısından az oluşu, feminist terimlerin çeviri yoluyla yerleşik hale getirilip yaygınlaştırılması hedefinin ikinci planda konumlandırıldığını kanıtlar niteliktedir. Bu açıdan, platformların bünyesinde yürütülen çeviri faaliyetinde feminist bir bakış açısı temelinde feminist bilgi ve deneyim aktarımının öncelik kazandığı, alanın dilsel inşasının ise ana odak halini almadığı sonucuna ulaşılabilir.

Bu çalışmada etkinliği incelenen çevrimiçi feminist platformlar Feminisite (2000), Kadın Cinayetlerini Durduracağız (2010), 5harfliler (2012), Çatlak Zemin (2016), Ekmek ve Gül (2017), Dijital Topuklar (2018) kuruluş tarihine göre sıralandığında en eski platformun Feminisite olduğu görülmüştür. Ancak çeviri faaliyetleri bağlamında, 5harfliler platformu, feminist gündemle kurulan bağlantılar, çeviri sayısı ve feminist terim çeşitliliği ile diğer platformlardan bir adım öndedir.

2012 yılının yaz aylarında faaliyetine başlayan 5harfliler platformunda ilk çeviri 2014 yılında yayımlanmış ve çeviri yazıların sayısı 2020 yılına kadar artarak ilerlemiştir. Bu sayının, 2014 yılında dörtken (4), 2020 yılında otuza (30) kadar yükselmesi, platformun çeviri faaliyeti ile ülke dışından feminist bilgi ve deneyim aktarımını önemseyişinin göstergesidir. Bu eğilim, feminist tartışmaların ufkunun genişlemesinin yanı sıra, feminist terimlerin dolaşımına da katkıda bulunmuştur. Bu açıdan, çeviri eyleminin, feminist tartışmaların hem düşünsel hem de kavramsal gelişimi için bir araç haline getirildiği söylenebilir.

Kaynakça

- 5Harfliler (2021) "Hakkımızda," (Çevrimiçi) <https://www.5harfliler.com/hakkimizda/>, Erişim: 15 Ekim 2021.
- Aggarwal, Ankita (2020a) "How COVID-19 fuels the digital gender divide," Friedrich Ebert Stiftung, (Çevrimiçi) <https://asia.fes.de/news/digital-gender-divide/>, Erişim: 13 Şubat 2022.
- Aggarwal, Ankita (2020b) "Salgın dijital cinsiyet ayrımını nasıl pekiştirdi?" Çatlak Zemin, (Çevrimiçi) <https://catlakzemin.com/salgin-cinsiyet-ayrimini-nasil-pekistirdi/>, Erişim: 13 Şubat 2022.
- Alcorta, Eli Gomez (2020a) "CoronaShock and Patriarchy," tricontinental, (Çevrimiçi) https://thetricontinental.org/studies-4-coronashock-and-patriarchy/#_ftnref5, Erişim: 13 Şubat 2022.
- Alcorta, Eli Gomez (2020b) "Korona Şoku ve Patriyarka – 1. Bölüm," 5harfliler, (Çevrimiçi) <https://www.5harfliler.com/korona-soku-ve-patriyarka/> Erişim: 13 Şubat 2022.
- Avrupa Konseyi (2018) "Avrupa Konseyi Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetle Mücadele ve Önleme Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi): Sorular ve cevaplar," Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, (Çevrimiçi) <http://kadincinayetleriniurduracagiz.net/yazilar/2868/feminist-ceviri-istanbul-sozlesmesi-sorular-cevaplar> Erişim: 13 Şubat 2022.

- Bergmann, Barbara (1996) *In Defense of Affirmative Action*, New York, ABD, Basic Books.
- Bergmann, Barbara (2008) “Pozitif Ayrımcılığa Hala İhtiyaç Var,” *Feminisite*, (Çevrimiçi) <http://feminisite.net/index.php/2008/03/pozitif-ayrimciliga-hala-ihtiyac-var/> Erişim: 13 Şubat 2022.
- Černohorská, Vanda (2019) “Online feminism: Global phenomenon, local perspective (on ASPEKT organization and online feminism in Czechoslovak context).” *The Routledge Handbook of Contemporary Feminism* (Ed. Tasha Oren & Andrea L. Press), s. 269-283. New York, ABD: Routledge.
- Çatlak Zemin. “Sevgili feminist kadınlar,” (Çevrimiçi) <https://catlakzemin.com/sevgili-feminist-kadinlar/>, 15 Ekim 2021.
- Davis, Tchiki (2018b) “5 Ways to Do a Digital Detox,” *Psychology Today*, (Çevrimiçi) <https://www.psychologytoday.com/intl/blog/click-here-happiness/201801/5-ways-do-digital-detox>, Erişim: 13 Şubat 2022.
- Davis, Tchiki (2018a) “Dijital Detoksa Giden Yol,” *Dijital Topuklar*, (Çevrimiçi) <https://dijitaltopuklar.com/2018/02/dijital-detoksun-5-yolu/>, Erişim: 13 Şubat 2022.
- Dijital Topuklar (2021) “Hakkımızda.” <https://www.dijitaltopuklar.com/#>, (Çevrimiçi), Erişim: 16 Ekim 2021.
- Ekmek ve Gül (2021) “Biz kimiz?” (Çevrimiçi) <https://ekmekvegul.net/about-us>, Erişim: 15 Ekim 2021.
- Feminisite (2021) “Hakkımızda,” (Çevrimiçi) <http://feminisite.net/index.php/hakkimizda/> Erişim: 15 Temmuz 2021.
- Groeneveld, Elizabeth (2016) *Making Feminist Media: Third Wave Magazines on the Cusp of the Digital Age*. Ontario, Kanada: Wilfrid Laurier University Press.
- Hackman, Rose (2016) “‘Kadınlar bu işleri çok daha iyi beceriyor’: Feminizmin yeni cephesi duygusal emek mi?” *Çatlak Zemin*, (Çevrimiçi) <https://catlakzemin.com/kadinlar-isleri-cok-daha-iyi-beceriyor-feminizmin-yeni-cephesi-duygusal-emek-mi/> Erişim: 13 Şubat 2022.
- Hackman, Rose (2015) “‘Women are just better at this stuff’: is emotional labor feminism’s next frontier?” *The Guardian*, (Çevrimiçi) <https://www.theguardian.com/world/2015/nov/08/women-gender-roles-sexism-emotional-labor-feminism> Erişim: 13 Şubat 2022.
- Haynes, Trevor (2020) “Dopamin, Akıllı Telefonlar ve Siz: Zamanımız için Bir Savaş,” *Dijital Topuklar*, (Çevrimiçi) <https://dijitaltopuklar.com/2020/08/dopamin-akilli-telefonlar-ve-siz-zamaniniz-icin-bir-savas/> Erişim: 13 Şubat 2022.
- Haynes, Trevor (2018) “Dopamine, Smartphones & You: A battle for your time,” *Science in the News*, (Çevrimiçi) <https://sitn.hms.harvard.edu/flash/2018/dopamine-smartphones-battle-time/>, Erişim: 13 Şubat 2022.
- Hix, Lisa (2014) “Memişleri değil, kadınları kurtarın!” *5Harfliler* (Çev. Ezgi Acar), (Çevrimiçi) <https://www.5harfliler.com/memisleri-degil-kadinlari-kurtarin/> Erişim: 13 Şubat 2022.
- Hix, Lisa (2012) “Save the Women, Not the Boobies,” *Jezebel*, (Çevrimiçi) <https://jezebel.com/save-the-women-not-the-boobies-5953952?tag=breast-cancer> Erişim: 13 Şubat 2022.
- Jouët, Josiane (2018) “Digital Feminism: Questioning the Renewal of Activism.” *Journal of Research in Gender Studies*, 8/1, s. 133-157.
- Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu. (2021) “Hakkımızda,” (Çevrimiçi) <http://kadincinayetleriniurduracagiz.net/hakkimizda> 14 Ekim 2021.
- Khamis, Sahar (2019) “Arab Women’s Feminism(s), Resistance(s), and Activism(s) Within and Beyond the ‘Arab Spring’: Potentials, Limitations, and Future Prospects.” *The Routledge Handbook of Contemporary Feminism* (Ed. Tasha Oren & Andrea L. Press), s. 284-301. New York, ABD: Routledge.

- Mendes, Kaitlynn; Ringrose, Jessica; Keller, Jessalynn (2019) *Digital Feminist Activism: Girls and Women Fight Back Against Rape Culture*. New York, ABD: Oxford University Press.
- Moore, Suzanne (2017a) "A tampon tax is bad enough. Using it to fund anti-abortionists is a disgrace," *The Guardian*, (Çevrimiçi) https://www.theguardian.com/commentisfree/2017/apr/03/tampon-tax-life-anti-abortion-funds?CMP=fb_gu Erişim: 13 Şubat 2022.
- Moore, Suzanne (2017b) "İngiltere'de 'tampon vergisi' kürtaj karşıtlarına kaynak yapıldı," *Ekmek ve Gül* (Çev. Berivan Balkay), Çevrimiçi, <https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/ingilterede-tampon-vergisi-kurtaj-karsitlarina-kaynak-yapildi> Erişim: 13 Şubat 2022.
- Munday, Jeremy (2016) *Introducing Translation Studies: Theories and Applications* (4th Edition). Londra, İngiltere: Routledge.
- Newmark, Peter (1988) *A Textbook on Translation*, Hong Kong, Shanghai Foreign Language Education Press.
- Parker, Alexandra; Maree, Gillian; Graeme, Gotz; Samkelisiwe, Khanyile (2020a) "How COVID-19 puts women at more risk than men in Gauteng, South Africa," *The Conversation*, (Çevrimiçi) <https://theconversation.com/how-covid-19-puts-women-at-more-risk-than-men-in-gauteng-south-africa-150570> Erişim: 13 Şubat 2022.
- Parker, Alexandra; Maree, Gillian; Graeme, Gotz; Samkelisiwe, Khanyile (2020b) "Kovid Güney Afrika'da kadınlar için daha çok risk teşkil eder hale nasıl geldi?" *Ekmek ve Gül* (Çev. Bilge Su Yıldırım), Çevrimiçi <https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/kovid-guney-afrikada-kadınlar-icin-daha-cok-risk-teskil-eder-hale-nasil-geldi> Erişim: 13 Şubat 2022.
- Prearo, Massimo (2020) "Contentious Neocatholics going political: the Italian perspective," *Heinrich Böll Stiftung*, (Çevrimiçi) <https://www.gwi-boell.de/en/2020/07/31/contentious-neocatholics-going-political-italian-perspective#1> Erişim: 13 Şubat 2022.
- Prearo, Massimo (2020b) "Kavgacı Neokatolikler Siyasete Giriyor: İtalyan Bakış Açısı," *Feminisite*, (Çev. Türlü Su Sakarya), Çevrimiçi <http://feminisite.net/index.php/2020/10/kavgaci-neokatolikler-siyasete-giriyor-italyan-bakis-acisi/> Erişim: 13 Şubat 2022.
- Rey, Alain (1995) *Essays on Terminology* (Çev. Juan C. Sager), Philadelphia, ABD: John Benjamins Publishing Company.
- Robinson, Patricia (1968) "Poor Black Women," *Poor Black Women*, (Çevrimiçi) <https://dukelibraries.contentdm.oclc.org/digital/collection/p15957coll6/id/766/rec/43> Erişim: 13 Şubat 2022.
- Robinson, Patricia (2000) "Yoksul Siyah Kadınlar," *Feminisite* (Çev. Nilgün Ilgıçoğlu), Çevrimiçi <http://feminisite.net/index.php/2000/06/yoksul-siyah-kadınlar/> Erişim: 13 Şubat 2022.
- Tan, Jia (2017) "Digital Masquerading: Feminist Media Activism in China." *Crime Media Culture*, 13/2, s. 171 –186.
- The Council of Europe (2017) "The Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention): Questions and answers," *The Council of Europe*, (Çevrimiçi) <https://edoc.coe.int/en/violence-against-women/7827-the-council-of-europe-convention-on-preventing-and-combating-violence-against-women-and-domestic-violence-istanbul-convention-questions-and-answers.html>, Erişim: 13 Şubat 2022.
- Vermeer, Hans (2000) "Skopos and Commission in Translational Action" (Çev. Andrew Chesterman). *The Translation Studies Reader* (Ed. Lawrence Venuti, Dan. Ed. Mona Baker), s. 221-232. Londra, İngiltere: Routledge.